

15 januari 1915

Van het westelijk gevechtsterrein.

Berlijn, 14 januari. Officiële kennisgeving uit het grote hoofdkwartier:

Bij Nieuwpoort en ten zuidoosten van Ieper zijn artilleriegevechten geleverd.

De vijand heeft de badplaats Westende buitengewoon hevig beschoten en zal ze binnenkort geheel vernield hebben. De vijandelijke torpedoboten verdwenen zodra er op hen gevraagd werd.

Parijs, 14 januari. Officiële mededeling van vanmiddag drie uur:

Ondanks de mist is er rond Nieuwpoort een hevig artilleriegevecht geleverd.

Een hoeve ten zuidoosten van Stuivekenskerke (ten noordwesten van Diksmuide), die de vijand diende als opslagplaats van munitie, is door de Belgen vernield.

Belgische vluchtelingen.

Het Deense dagblad Lolland-Falster's Folketidende te Nykjobing, heeft 250 kronen verzameld ten behoeve van de Belgische vluchtelingen. Door bemiddeling van het Nederlandse consulaat-generaal te Kopenhagen is het bedrag overgemaakt aan het departement van buitenlandse zaken.

Van Franse zijde.

Het Franse gezantschap in Den Haag maakt het volgend communiqué betreffende de krijgsverrichtingen openbaar:

De 13e januari hebben Belgische detachementen ten zuidoosten van Stuivekenskerke nabij Diksmuide een hoeve in de lucht laten vliegen, die dienst door als munitiebergplaats van de vijand.

Van de Zeeuws-Belgische grens.

Onze bijzondere correspondent te Sluis meldt:

Sommige Duitse officieren van gezondheid in België zijn door de abnormale omstandigheden blijkbaar ook de goede manieren min of meer vergeten. Verbeeld u, dat de dokter van een plaatsje op de grens van Zeeuws-Vlaanderen vanmorgen een boertje uit het bezette Lapscheure bij zich kreeg om de recepten, door de Duitse militaire geneeskundige voorgeschreven, klaar te maken. De boodschap was er echter bij, dat de Nederlandse arts niet over de grens mocht komen om de Belgische zieken te bezoeken. De pas, waarop die inwoner van Lapscheure over de grens kwam, luidde: "14 januari 1915. Bitten den X nach Sluis passieren zu lassen. Er ist gründlichst zu durchsuchen, darf nur das verlangte Rezept hohlen. Die untersuchung ist durch Offizieren vorzunehmen; der Mann braucht nicht zu mir geführt zu werden. Von Roncador, Lt. Uhl. Reg."

Deze zelfde luitenant schreef een paar dagen geleden aan de Hollandse dokter om eens over de grens te komen en de zieke in Lapscheure te bezoeken. Daarvoor zou hij zich echter moeten onderwerpen aan een visitatie aan den lijve om spionage tegen te gaan.

De Nederlandse dokter heeft voor beide opdrachten vriendelijk bedankt. De Duitse collega's moesten hun gemassregel nu maar beperken tot het bezette gebied, meende hij.

16 januari 1915

Een onzer oorlogscorrespondenten schrijft ons:

Van Duitse zijde is gemeld, dat Veurne ontruimd is door de bewoners en de Belgische generale staf er zich uit heeft teruggetrokken, uit vrees voor de Duitse vliegers. Verder, dat de stad door de Belgen alleen zal verdedigd worden, omdat ze een belangrijk strategisch punt vormt.

Dit bericht is van alle grond ontbloot. De stad heeft vrijwel niets geleden; men moet zoeken om er beschadigde huizen te vinden. De bevolking is er gebleven en het leven is er vrijwel normaal. Waar het Belgische hoofdkwartier zich thans bevindt kan natuurlijk niet worden gemeld, maar van een verplaatsing van het hoofdkwartier uit vrees voor Duitse vliegers is geen sprake, evenmin als van een aanval der Duitsers op deze stad. Eer zulk een aanval mogelijk zou zijn, zou er nog heel veel moeten veranderen in de algemene toestand.

De Belgische linies bevinden zich namelijk ver ten noorden van de stad.

Van het westelijk gevechtsterrein.

Berlijn, 16 januari. Ambtelijke mededeling van hedenochtend uit het grote hoofdkwartier:

In de streek van Nieuwpoort zijn slechts artilleriegevechten geleverd.

De Duitsers in België.

Sluis, 16 januari. Vanmorgen sprak ik iemand, die zojuist uit Oostende was gekomen. Wij ontmoeten hier mensen uit allerlei gebieden van België, maar Oostende scheen nu toch wel van de wereld afgesloten. Ik mag u echter niet de verwonderlijke reisavonturen oververtellen, waaraan hij zich heeft moeten blootstellen, om eindelijk in de nacht, sluipend over smokkelaarspaadjes en soms tot aan het middel door moerassen wadend, de Duitse grenswacht toch te verschalken en op Nederlands gebied in veiligheid te komen. Maar wel gaf hij mij verlof om u de volgende bijzonderheden te verhalen uit de benarde stad waar hij woont, zo dicht gelegen bij het front.

Het leven in Oostende is voor de bewoners zeer zorgelijk geworden, vooral door de schaarste van voedingsmiddelen. Het rundvlees is er op. Maar van de Duitsers kunnen de mensen al voor twintig frank de arme gewonde paarden kopen om ze te slachten. Wat deze zielige dieren daar lijden aan de IJzer, met de soldaten mee, ook als ze niet gewond worden! De bevolking van de vroeger zo weelderige badplaats krijgt daarvan de droevigste taferelen te zien. Telkens weer voeren de Duitsers er de eindeloos lange transporten van vaak zo'n vijfhonderd stuks binnen, kreupel, met gezwollen poten, stijf geworden door het leven in de moerassige bodem, om er door de paardenartsen te worden behandeld. Mijn Belgische zegsman verklaarde, dat men nog eerder went aan het ellendige schouwspel van de konvooiën gewonde soldaten, dan aan de rampzalige processies van deze gedweeë paarden.

Verder is er geen groente meer te krijgen, nauwelijks wat koffie, geen thee, en haast geen bier, omdat de Duitsers hierop vrijwel uitsluitend beslag gelegd hebben. De steenkool is lang verbruikt. De

gasfabriek staat dus stil en de kleine voorraad cokes is heel duur. 's Avonds na zes uur mag nergens meer licht branden. In tal van huizen trekken de bewoners zich dan maar terug in de kelders, omdat de Duitse bezetting alle vertrekken voor zich heeft verlangd, zegt hij. Aan de Zuiderlaan alleen zijn enige duizenden Duitse soldaten, Landstormmannen, marinematrozen ingekwartierd.

Mariakerke, tegen Oostende aan, mag door het publiek niet worden betreden. Daar is, om de nieuwsgierigen te waarschuwen, een grote Duitse vlag uitgespannen. Niet alleen omdat men er voortdurend bezig is loopgrachten te graven, aan welk werk de Belgische arbeiders verplicht zijn deel te nemen tegen een dagloon van drie mark en ook niet omdat de dijk daarheen met ruim zestig kanonnen bezet is. Maar tussen Mariakerke en Middelkerke worden langs de duinen onafgebroken de gruwzaam opgezwollen lijken begraven van gesneuvelde Duitse soldaten, die in de IJzer zijn verdronken, of waarvan de aarde is weggespoeld in de drassige grond van hun oorspronkelijke graven daar overal in de omtrek. Mijn zegsman beweerde, dat een menigte van uit Duitse gevangenen daarheen gevoerde veroordeelden met hun kaalgeschoren kruinen de macabere arbeid, dag en nacht voort, in talrijke ploegen moeten verrichten, en dat heel de omgeving van de lijkenlucht verpest is.

De vorige week zijn aan het toezicht van de kruisers der bondgenoten nog drie donkergrijs geverfde Duitse schepen ontkomen en in Oostende binnengevaren. Het waren weer van die grote motorboten, die dienst doen als verkenners.

Inmiddels is de gezondheidstoestand in de stad nog goed. Maar de Duitsers hebben de meeste villas volkomen leeggehaald. Ook van hier worden piano's vervoerd naar de loopgraven. Doch mijn

zagsman beweerde tevens, dat voor de kersttijd heel wat piano's, schoorsteengarnituren enz. door Duitse officieren als geschenken naar hun families zouden zijn gezonden. Aldus verhaalt ten minste deze Belgische vluchteling. In de gehele stad is geen huis vernield, behalve dan het Hotel Majestic, waarvan wij vroeger reeds gewaagden. Alle wijn uit de kelders der stad is opgeëist. De eigenaars mogen niet meer dan drie flessen voor zichzelf houden. Deze wijn wordt met citroensap en suiker vermengd en als glühwein geschonken om in de loopgraven de arme kerels daar in de nattigheid te verwarmen. Voor de wachtposten hier aan zee zijn barakken langs de duinen gebouwd.

Telkens worden in Oostende transporten Franse en Belgische krijgsgevangenen aangevoerd. De vorige week nog 500, die dan meest 's nachts doorgezonden worden naar Brugge.

De loopgraven van de Duitse linie zijn nu reeds op een drie uren afstand Oostende genaderd. Gewonden vertellen, dat hun front hier geleidelijk teruggedrukt wordt, op sommige dagen wel een honderd meter. Zij zijn vooral door marinematrozen bezet, die ter ere van hun kerstfeest allen een nieuw grijs uniform kregen. Het aantal doden aan de IJzer schatten de Duitsers op gemiddeld 1400 per dag.

Ook hier zou de stemming onder de Duitse troepen aanmerkelijk gezakt zijn. Zij staan nog altijd verwonderd over de sterkte van de verbonden legers, van de Franse troepen vooral, en zij zouden overtuigd zijn, dat zij de IJzer hier niet zullen over komen. Bovendien worden zij ter hoogte van Westende voortdurend – mijn zagsman sprak van reeds enkele weken – dag en nacht van uit zee bestookt door het geschut van een verbonden eskader Franse en Engelse oorlogsschepen. Van Oostende uit ziet men het vuren van

deze bodems en over Nieuwpoort heen de lichtsignalen, die telkens voor de kanonnen de schootsrichting aangeven. Haast dagelijks verkennen Duitse vliegers boven Oostende en Westende de posities.

Het rekvisiteren gaat onafgebroken voort tegen afgifte van bons, aan welke waarde de bevolking echter sterk twijfelt. Huis aan huis, van hofstede tot hofstede trekken Duitse officieren om de voorraden te onderzoeken. Zij stappen binnen, vragen: "Madam, hebt ge nog iets voor ons?" En wie dan de waarheid niet spreekt, wordt gestraft. Alle varkens, alle koebeesten, paarden enz. worden weggevoerd. Geen stuk koper laten zij in Oostende over. En vooral de grote koperen melkemmers van de boeren zijn een gezochte buit om in Duitsland te worden versmolten voor nieuwe schietvoorraad.

De prijzen van het zwarte brood zijn 55 centiemen per kilo, van een liter petroleum 1,25 F, van aardappelen 12 F de 100 kilo. Sedert tijden krijgt de bevolking geen brieven meer en geen kranten. Op een dag van de vorige week werden een vijfentwintig mannen gevangen genomen, die trachtten brieven te vervoeren.

Mijn Belgische zegsman vertelde tenslotte nog van een onaangenaam avontuur, dat de pastoor van het naburige Jabbeke is overkomen. Aan zijn pastorie meldden zich op een nacht twee Duitse officieren om onderdak. De pastoor wees hun de logeerkamer, maar zij verlangden – aldus werd mij verteld – zijn eigen slaapvertrek. Daar zouden ze alles doorzocht hebben en toen ze in de wastafellade een revolver vonden, werd de pastoor aanstonds in de auto gezet en door de nacht als gevangene weggevoerd naar Brugge.

Op zijn avontuurlijke tocht door het bezette België was het mijn zegsman gelukt, vijfhonderd kleine medailles aan linten met de Belgische kleuren mee te nemen. Zijn plan was onder meer, om die over Engeland te gaan uitdelen onder de Belgische soldaten aan het front. De beeldenaar van koning Albert is er in gedrukt en de keerzijde draagt het inschrift: "Soldats, ma place est parmi vous sur le champ de bataille. – Nieuport, Octobre 1914."

Van Franse zijde.

De Franse legatie te 's Gravenhage maakt het volgende communiqué betreffende de krijgsverrichtingen openbaar.

De 14e januari hebben van de zee tot de Leie geschutgevechten plaats gehad, soms vrij hevige. Wij zijn nabij Lombardsijde en Beselare vooruitgekomen.

Aan de grens van Zeeuws-Vlaanderen.

Men schrijft ons:

Vandaag heb ik een fietstocht gemaakt langs de grens van westelijk Zeeuws-Vlaanderen. Eerst naar Heille tot de versperring, die zoals ik enige dagen geleden reeds heb gemeld, door de uhlanen, die zondag te Middelburg zijn aangekomen, hier is aangebracht. Niemand zonder pas van de commandant van Middelburg kan hier in noch uit. De Duitse schildwachten hadden strenge orders ontvangen. Ze mochten met niemand spreken, ook niet met de Hollanders, een bevel, waaraan ze zich niet schenen te willen houden. Een Middelburgse boer mengde zich in het gesprek, en vertelde dat de uhlanen zijn paarden uit de stal hadden gejaagd, om er hun eigen dieren in te plaatsen. Nu had hij zijn paarden over de grens gebracht en in de tijdelijke stal geplaatst, die de

Middelburgers voor hun koeien op Hollands gebied hebben opgericht. De boer mocht nu niet terug naar Middelburg, maar moest aan deze kant van de versperring blijven. En hoe hij ook tegen de Duitsers argumenteerde en redeneerde, dat het toch hun schuld was, dat hij op Hollands gebied was, het hielp niets. Hij kwam er niet door. “Maar”, zegde een der twee schildwachten, “de posten staan ver van elkaar”. Deze aanwijzing stelde het Middelburgse boertje tevreden. Toch is het nog niet zo gemakkelijk tussen de wachten door te sluipen, want nog gisteravond is er op iemand, die ook over de grens trachtte te komen, geschoten.

Op de weg aan Zeeuwse zijde stond een wagen met steenkolen. “Limburgse steenkolen”, zoals de eigenaar beweerde. “Hier sta ik nu al een paar dagen. Ze zijn bestemd voor de Middelburgers, die gebrek aan alles hebben. De Hollandse commandant vindt het goed, dat ik ze uitvoer. Maar die Duitse commandant is zo kortaf en wil niet hebben, dat ik ze daarheen breng. Al driemaal heb ik hem gesproken. De laatste maal was hij boos en riep direct: “Geen Hollanders hier. Weg! Het zal niet gebeuren.” Ik zal nu proberen over een andere weg de kolen binnen te krijgen. De man is zo kortaf. Er is niets met hem te beginnen.

Ik fietste verder langs een slijkerige binnenweg naar Eede. Ik wist, dat er over de grens van Zeeuws-Vlaanderen veel gesmokkeld werd. Hier zag ik de wegen, waarlangs de smokkelaars hun waren vervoeren. Over de slootjes langs de grens lagen planken, ja, hier en daar waren dammen opgeworpen, waarover zij 's nachts sluipen. Ik kwam te Eede op de weg, waarlangs de tram naar Strobrugge loopt. Nog een uur geleden was hier een nieuwe Duitse wacht gekomen. Het waren mannen van de 52^e brigade infanterie van de Wurtembergse Landstorm. Deze mannen dragen op de pet een kruis met het sprekende devies: Furchtlos und treu (onversaagd en

trouw). Nog gisteren kon men tot in Strobrugge komen, tot de gesprongen brug over de Leopoldsvaart. Sedert hedenmorgen was zulks niet meer mogelijk. Dit ondervond ook de vertegenwoordiger van een geïllustreerd weekblad, die tevergeefs poogde de Duitse wacht te passeren. Ik vernam van de schildwacht het voor hen verblijdende nieuws, dat gisteren 1700 Fransen te Nieuwpoort gevangen waren genomen. “De commandant heeft het verteld” en dit was voor hen voldoende om elke twijfel aan de waarheid op te heffen.

Ik ging verder. Langs een binnenweg kwam ik voorbij de burgemeester van Eede, op wiens erf vele vaten petroleum lagen, die door de commiezen, marechaussees en militairen in beslag genomen. Ik fietste een boer achterop, een Hollander, die met een petroleumkan in de hand, moeizaam over de modderig weg vooruit kwam. Hij vertelde mij, dat hier overal gebrek is aan petroleum. De wagen van de Automaat zou om half een bij de volgende wachtpost komen. Na enige minuten fietsen kwamen we daar aan. Velen hadden er zich verzameld, elk gewapend met een kan. Ja, het petroleumvraagstuk vormt als onderdeel van de gehele proviandering van onze grensbewoners, een moeilijk vraagstuk voor onze overheid. Maar hoe dit ook zij, de Hollandse grensbewoners krijgen per slot van rekening toch nog eten.

Veel ellendiger is het met de mensen gesteld, die tussen de Nederlandse grens en de Leopoldsvaart wonen. Over de grens mag niets vervoerd worden. De Hollandse grenswacht is verplicht zulks te beletten, hoe moeilijk het menigeen ook valt, die arme Belgen het hoognodige, dat men over de grens wil brengen, te onthouden. Aan de andere zijde de Leopoldsvaart, waar de Duitse schildwachten met uiterste gestrengheid niemand en niets doorlaten. “Hoe kan ik eten krijgen meneer?” zo sprak me een boer

aan, die tien meter ongeveer van onze grens woont. “Ik heb niets meer, geen brood, geen spek, geen tarwe: niets meer. Ook uit Holland kan ik niets krijgen.” Ik heb innig medelijden met de man, en met allen die in hetzelfde geval als hij verkeren. Ik beloofde hem een goed woordje te zullen doen bij de autoriteiten. En ik neem daarom deze gelegenheid te baat om de aandacht van het comité ter voorziening van levensmiddelen in de Belgische grensgemeenten op deze slachtoffers van de oorlog te vestigen. Deze mensen kunnen op gemakkelijke wijze van Holland uit gespaard blijven voor het ellendigste, dat de oorlog kan veroorzaken: hongersnood.

Ik ging verder en reed voorbij landerijen: waarop Hollandse boeren het zaad strooiden voor de volgende oogst. O, hoe weldadig werkt een dergelijke aanblik! De zaaier gaat uit om te zaaien, dacht ik. De boer hoopt in de herfst een voordelige oogst binnen te halen. Dat hoopten de boeren, die 50 meter verder wonen, op Belgisch gebied, ook. Helaas, voor hen zal de oogst dit jaar schraal zijn. Hun land is verwoest, vertrapt, gedeeltelijk tot kerkhof gemaakt voor duizenden jonge mannen. Wie weet ... Een kanonschot maakt aan mijn overpeinzingen een einde. Het geluid kwam van ver weg, uit de richting Diksmuide. Weg was mijn droom over de komende oogst!

Ik was te Moershoofde gekomen. Vlak bij de grens alhier staan de eerste huizen van het dorpje Sint Laureins. Evenals in de andere Belgische grensplaatsen wappert ook hier de Duitse vlag. In Sint Laureins, het dorpje dat in deze oorlog beroemd is geworden wegens de heldhaftige tegenstand, die de Belgische kapitein der lansiers Victor Nijssens met zestig man tegenover vierduizend Duitsers heeft geboden, zijn thans veertig doodskophuzaren en driehonderd Wurtembergse Landstormmannen. Ook deze Duitse

mannen verlangden vurig naar het einde. Toch meende de doodskopfuzaar die ik sprak dat Duitsland de oorlog moest winnen. "Wij hebben nog zoveel reserves. Als bewijs hiervoor haalde hij aan hetgeen een kameraad, die in Oost-Pruisen vocht, hem had geschreven. Men had namelijk het lijk van een Russisch soldaat geopend en in de maag werd haver en modder gevonden. Dit was voor de doodskopfuzaar voldoende om van hongersnood in Rusland overtuigd te zijn.

Op de terugweg zag ik de grensbewoners met de petroleumkannen nog steeds wachten op de wagen van de Automaat, die maar niet opdaagde. In Aardenburg gekomen, hoorde ik dat de wagen met petroleum heden niet naar de grens zou gaan en waarschijnlijk de eerstvolgende dagen ook niet. Het is een kwelling voor de Hollanders aan de grens van petroleum verstoken te zijn. En ook de meelvoorziening laat veel te wensen over ...

17 januari 1915

Nog steeds duurt, naar een onzer correspondenten schrijft, nabij leper de strijd voort. Het zijn daar thans de Fransen die de Duitsers bevechten. Nog steeds ligt de stad binnen het bereik van het Duitse geschut en nu en dan hervatten de Duitsers het bombardement.

De stad heeft reeds enorm geleden. Een groot deel van de bevolking heeft de wijk genomen; zij die bleven, huizen voor een groot deel in de kelders.

Het getal slachtoffers onder de burgerbevolking is niet met zekerheid op te geven, maar bedraagt zeker ver over de honderd. Hieronder zijn er verscheidene die in hun huizen gedood werden door de Duitse projectielen.

Aan voedsel is er geen gebrek.

Behalve de Hallen is ook de kerk zwaar beschadigd; er is trouwens in heel de stad bijna geen huis, dat niet min of meer te lijden heeft gehad van het bombardement.

Een onzer correspondenten schrijft:

De verlieslijsten der Belgen zijn bijgewerkt. Aan het Belgische ministerie van oorlog is men thans bezig deze lijsten te vertalen in het Vlaams, want bij elke naam van een man die zijn lieven liet voor het land, staat zoveel mogelijk met enkele regels vermeld waaraan en onder welke omstandigheden hij stierf.

En deze lijsten vormen óók een verhaal van de oorlog, echter niet het verhaal van overwinning of nederlaag, maar van de ontzettende ellende vaak door de individuen geleden. Zulke lijsten zijn de massallende der slagvelden, ontleed tot het individueel lijden van elke gevallen, weergegeven in slechts weinige regels.

Ik heb zo'n lijst gezien en citeer uit het hoofd enkele gevallen, die me bij bleven:

K., korporaal in het ... regiment infanterie, werd begraven onder een instortend huis, werd vier dagen later bij toeval gevonden en met moeite ontgraven; stierf drie uur later.

G., karabinier, gewond aan de voet, werd tien dagen later gevonden, overleden.

D. werd door een granaatscherf zwaar gewond aan het linkerbeen en neergestort, overreden door een automobiel van de trein. Overleden enkele ogenblikken later.

Van deze aard zijn de korte, ontzettende mededelingen in dit droef verslag van de oorlogsellende.

Vreselijker nog is de verzameling foto's van in het hospitaal overledenen.

Sterft daar een gewonde, die geen identiteitsplaatje bij zich draagt en niet meer in staat is zijn naam op te geven, dan wordt van zijn lijk een foto genomen, ten einde mogelijk nog later zijn identiteit vast te stellen. Vaak echter zijn de aangezichten zodanig verminkt, dat van een herkenning wel geen sprake zal kunnen zijn. Bij deze foto's wordt kort vermeld hoe, waar, wanneer de gewonden zijn opgeraapt van het slagveld en ook deze mededelingen zijn ontzettend in hun korthed.

Maar dan is er nog die andere ellende, welke nimmer geschreven zal worden omdat niemand ze kent; de ellende van hen, die dadelijk na de slag met vriend en vijand werden neergelegd in een groot, gemeenschappelijk graf; de ellende van hen, wiens namen zijn vermeld op de lijsten der vermisten; de ellende van hen wiens verwanten nog lang, heel lang blijven hopen op de terugkomst der vermisten. En die hoop wordt nog gevoed door de onverwachte terugkomst van enkele reeds dood gewaanden.

Zo is er bv. het geval van de Belgische soldaat, die reeds maanden geleden als dood was opgegeven. Er was hier echter een vergissing, een sprekende gelijkenis in het spel. Hij zelf lag zwaar gewond, in hevige koortsen, in een Frans hospitaal. Toen hij eindelijk zijn naam kon opgeven en de vergissing bemerkt werd, hadden zijn ouders voor de naderende Duitsers hun woning verlaten en waren onvindbaar.

Enkele dagen geleden ontmoette de dood gewaande zijn vader te Calais.

Een bericht, dat over Kopenhagen uit Parijs komt, meldt, dat in het Belgische leger alle divisiegeneraals zijn ontslagen en door jongere krachten zijn vervangen. Generaal Bertrand, die zich heeft onderscheiden, heeft om gezondheidsredenen zijn ontslag gekregen.

18 januari 1915

Van het westelijk gevechtsterrein.

Berlijn, 17 januari. Ambtelijke mededeling uit het grote hoofdkwartier van 17 dezer: In Vlaanderen is van weerskanten enkel een artilleriegevecht geleverd.

Parijs, 17 januari. De ambtelijke mededeling van hedenmiddag behelst:

Wij hebben onze vorderingen in de buurt van Nieuwpoort en Lombardsijde voortgezet. Onze artillerie noopte de Duitsers schansen ter lengte van 200 meter achter het Grote Duin te ontruimen, en heeft ook o.m. een redoute vernield ten noorden van die plaats, en ook werken van de vijand ten zuiden van Sint Joris beschoten. Artilleriegevechten zijn geleverd te Ieper, La Bassée en Lens.

Uit België.

Men meldt ons uit Sluis:

Ik meldde u reeds een en ander van de benarde toestand, waarin de Belgische bevolking verkeert in de driehoek, gevormd door de

grens van Zeeuws Vlaanderen, het kanaal van Sluis naar Brugge en de Leopoldsvaart, na de bezetting door Duitse troepen en de strenge afsluiting van de grens. Nadat de voorraden grotendeels zijn opgeëist, komen de mensen hier vrijwel alles tekort, ook doelde ik al op het gebrek aan medische hulp, waarvan de bewoners der verschillende plaatsen in deze driehoek volkomen verstoken zijn. En het hangt af van de stemming der Duitse officieren, of er een dokter uit overige Nederlandse plaatsen mag worden doorgelaten tot ziekenbezoek.

Zo ontving een medicus hier in de omtrek dezer dagen het volgende briefje van een uhlanenofficier: Sommige inwoners van Lapscheure wensen een dokter maar de grens is thans door onze troepen afgesloten en burgers mogen niet passeren. Ik denk het misschien voor één keer te kunnen toestaan, opdat u uw patiënten zult kunnen bezoeken. Ik moet u mededelen, dat ik bevel heb u nauwlettend te visiteren om te zorgen dat u geen kranten of andere zaken meebrengt, die tot verdenking van spionage zouden kunnen aanleiding geven. U kent de oorlogsgebruiken. De grenspost moet u voor mij leiden, indien u voor één keer van de vergunning gebruik zou maken. Ik geloof dat er in het dorp enkele zieken zijn. Gij moet het volgende paspoort meebrengen. Volgt het bevel om de genoemde dokter, als hij bij uitzondering voor een maal over de grens mag bij de uhlanenluitenant "vorzuführen".

Te Moerkerke liggen een vrouw in het laatste stadium van tuberculose en een kleine jongen met een gebroken dijbeen. Als de boer de Nederlandse dokter voor deze patiënten komt halen, mag hij naar de grens met een Duitse soldaat in het karretje. Geregeld wordt de boer afgetast. Maar ook is het al een paar maal gebeurd, dat een man uit dit Belgische gebied 's nachts als een smokkelaar door de Duitse posten heen moest sluipen, om de Hollandse dokter

te vragen, bij zijn vrouw te komen, die bevallen moet, en dat de medicus dan verplicht was even geheimzinnig met gevaar voor eigen leven de boer een paar uren lang in het donker te volgen door de klei van geploegde landen, door sloten en greppels, om een onnozel mensje meer op de wereld te helpen. En op de "Passierscheine" van de boeren, die bij uitzondering uit die dorpjes in Nederland medicijnen mogen gaan halen, wordt hen maar twee uur tijd toegemeten.

Maar tot wat een wreedheid de willekeur van sommige Duitse officieren kan leiden, vertelde mij gisteren de dokter uit een Nederlands plaatsje aan de grens. Gisteren kreeg de vrouw van de onderwijzer van Hoeke een miskraam. De Hollandse dokter praktiseert over dit gezin. Reeds eerder had hij de vrouw in het kraambed bijgestaan. De onderwijzer verzocht de Duitse commandant om de medicus te mogen gaan halen, doch het werd hem geweigerd. De man smeekte; met vijf van zijn kinderen viel hij de officier te voet. Tevergeefs. En zonder medische hulp is deze gezonde jonge vrouw van 37 jaar moeten sterven. Men verbeelde zich de gemoedstoestand van deze vader, die met elf kinderen, van wie het oudste veertien jaar is, achterblijft.

Sluis, 18 januari. Na verscheidene dagen rust klonk hedenmorgen voor het eerst weer zwaar kanongebulder uit de richting van Ieper.

Londen, 18 januari. Hier zijn eerst nu bijzonderheden vernomen van een gisteren voor een week ondernomen stoutmoedige tocht van Engelse vliegers naar Oostende. Een afdeling marinevliegers vloog tot bovengenoemde stad. Eén van hen liet 24 bommen vallen.

Nachtelijke tochten.

Een onzer oorlogscorrespondenten schrijft:

Als de regen neervalt en de wegen vermoddert, als overdag het uitzicht belemmerd is en zelfs de niet onder water gezette terreinen bijna tot moerassen worden, is de grote actie der strijdende legers verlamd, maar de lange, donkere nachten geven dan gelegenheid te over tot een verrassend optreden van kleine afdelingen, doch om zulke ondernemingen mogelijk te maken, moet het moreel van de troep goed zijn, want bij zulke nachtelijke verrassingen wordt meer nog van de zelfbeheersing en koelbloedigheid der mannen gevergd, dan gedurende de grote gevechten en masse.

Het moreel der Belgische troepen is echter van die aard, dat het tegen de moeilijkste ondernemingen is opgewassen en gedurende de nachten van de afgelopen week, dat de regen neerviel en de duisternis bijna werd tot een massieve hindernis, hebben herhaaldelijk kleine troepjes, een sectie, een compagnie, de Belgische linies verlaten en zijn geluidloos voort geschoven naar punten, die men door de Duitsers bezet wist, een hoeve, een bosje, een kleine verhevenheid in het terrein. De mannen die gaan, hebben een stille vreugde in de ziel om wat zij gaan ondernemen. De bevelvoerende officieren delen nog even de laatste instructies uit, dan drukken zij de hand van degenen, die van de kleine colonne een bijzondere opdracht hebben. Fluisterend spreken de mannen die gaan, nog enkele afscheidswaarden tot hen die achterblijven en dan verdwijnen ze geluidloos in de dichte duisternis en in de loopgraven wacht men, men wacht of geen geluid zal verraden wat daarginds gebeurt, men wacht op de terugkomst van hen die gingen.

Soms is er dan plotseling in de nacht een kort geweervuur, klinkt er geschreeuw, maar ook dan weer valt de stilte als een drukkend gewicht op de donkerte. En in de tranchées wacht men, wacht men, steeds meer in spanning.

Is er hulp nodig daarginds ?

Niemand kan het zeggen. En dan ook, machteloos immers zijn die mannen daar in de loopgraven om hulp te verlenen. Zij weten niet, waar hun kameraden zich bevinden en hebben ook een eigen taak: te wachten, te bewaken het hun toevertrouwde gedeelte van die lange linie van strijders. Een taak, die heel zwaar weegt in de nachtdonkere uren van spanning als daarginds ergens in de duisternis het onbekende gebeurt.

En dan de vreugde als eindelijk, eindelijk een vaag gerucht wordt vernomen in de duisternis. Een stem fluisterroept een woord. Ze zijn terug, die daarginds gingen, terug van hun onderneming en verteld wordt dan in enkele woorden, wat er gebeurde. Met enkele woorden ook wordt melding gemaakt van de verliezen, die wonderlijk meestal gering zijn. Een troep, die voor zulke verrassende ondernemingen uittrekt, komt vrijwel ongedeerd of in het geheel niet terug.

Zeer gelukkig zijn de Belgen in de afgelopen donkere, regenachtige nachten geweest met hun verrassingen. Natuurlijk zijn de behaalde voordelen zelden of nooit van die aard, dat ze worden gepubliceerd in de officiële communiqués, die slechts in zeer grote lijnen de gebeurtenissen geven, maar zeer vaak toch is een wel in de communiqués vermeld belangrijk succes een direct gevolg van de bij zulke kleine ondernemingen behaalde voordelen.

Slechts zeer weinige dagen geleden werd een Belgisch kapitein, die met niet meer dan 200 man gedurende zo'n nachtelijke tocht een resultaat van betekenis bereikte, reeds de morgen na zijn tocht geridderd.

Het was, met het oog op de militaire toestand, nog niet mogelijk nu reeds inlichtingen te geven over deze tocht en de bereikte resultaten, daar deze eerst kunnen worden gepubliceerd zodra de gebeurtenissen zich verder hebben ontwikkeld.

Maar in elk geval bewijzen deze talrijke stoutmoedige nachtelijke ondernemingen in welk een uitstekende geestestoestand zich het Belgische leger bevindt.

Terwijl koning Albert met zijn leger verblijf houdt in het gedeelte van West-Vlaanderen, dat voor de overrompeling door de Duitsers gespaard bleef, heeft de minister van oorlog zijn administratie gevestigd in Duinkerken, op een paar kilometer afstand van de Belgische grens. De andere ministeriele departementen zijn sedert oktober 1914 geïnstalleerd in de havenstad Le Havre, waarop de keuze gevallen is om reden van het gemakkelijk verkeer en met het Belgisch grondgebied en met Londen en Parijs, hoofdsteden van de garanderende mogendheden, welke met het Belgische leger samenwerken tot bevrijding van het land.

Met het oog op het internationaal recht, is het vraagstuk door die tijdelijke installatie van de Belgische regering in het leven geroepen, voorzeker nieuw en zonderling te heten. Maar men mag niet uit het oog verliezen, dat zo die regering thans niet, vrij en rechtstreeks, een feitelijk gezag oefent op het bezette grondgebied, haar gezag in recht door niemand kan worden betwist, ook niet door de Duitse regering, daar deze de inlijving van het overweldigde gebied niet heeft uitgeroepen. Deze inlijving zou overigens geenszins stroken met het volkenrecht, hetwelk de inlijving door een oorlogvoerende in oorlogstijd uitgesproken, niet erkent.

19 januari 1915

Berlijn, 18 januari. Officiële kennisgeving uit het grote hoofdkwartier:

In de streek van Nieuwpoort zijn alleen artilleriegevechten geleverd. De vijand heeft de laatste dagen geen aanvallende bewegingen ondernomen.

Aan de kust zijn op verscheidene plaatsen Engelse mijnen aangespoeld.

Parijs, 18 januari. Officieel bericht van vanmiddag drie uur:

Van de zee tot de Oise en voornamelijk op het front in België heeft stormachtig weer geheerst.

Men schrijft ons uit Duinkerken:

Over de loopgraven in deze oorlog is reeds heel veel geschreven. Volgens de ene heerst er een zekere gezelligheid, volgens de andere is het er een leven van ontzettende ontbering.

De zaak is natuurlijk, dat ze op sommige plaatsen een zeker comfort bieden, terwijl op andere plaatsen het leven er een ellende is, dat heel spoedig de gezondheid van de sterkste mannen sloop.

In drassig terrein staan de soldaten in de loopgraven vaak tot aan het middel in het water. Maar elders weer zijn de loopgraven droog en vormen ze heel geschikte verblijfplaatsen voor de troepen, verblijfplaatsen die boven tenten te verkiezen zijn.

Natuurlijk hangt de meer of minder doelmatige inrichting van een loopgraaf als verblijfplaats samen met de tijd, welke de soldaten erin vertoeven. Het vernuft der militairen toch is onuitputtelijk en telkens weten zij in hun aarden woningen nieuwe verbeteringen

aan te brengen. Er zijn loopgraven waarin men aan de van de vijand afgewende zijde toegang krijgt door een deur, loopgraven, die de indruk maken van kleine huisjes.

Ik heb een tocht gedaan langs de Belgische loopgraven, die de inundatie bewaken, en hier en daar ben ik er binnen geweest. Daar heeft men al de tijd gehad de verblijfplaats zo goed mogelijk in te richten. In de ene afdeling heeft men een stuk vloerkleed, afkomstig van een meer gegoede; in een andere zijn de mannen de gelukkige bezitters van enige matrassen; en zelfs ben ik in een loopgraaf geweest, waar de mannen de bezoekers een stoel aanboden bij de kachel. Het kan niet ontkend worden, dat het er enigszins rokerig was, maar koude werd er toch niet geleden.

De mannen waren zeer ingenomen met het bezoek der vreemdelingen, dat in hun toch wel enigszins eentonig leven een afwisseling vormde. Lachend vroegen zij ons, wat wij wel dachten van hun woning; of het er niet praktisch en gezellig was ingericht.

Naar de kant van de vijand zijn in de loopgraven natuurlijk schietgaten, openingen hier en daar ook voor mitrailleurs, maar gedurende de tijd, dat de mannen niet in actie zijn, worden die openingen toegestopt met stro en oude kleren. Het is dan een betrekkelijk rustig leven daar midden op het slagveld. Men moet echter niet denken, dat dan de grote strijd geheel is gestaakt, want deze duurt steeds voort. Van verre en nabij dondert het geschut en het officiële bericht meldt de volgende dag. "Tussen de zee en de Oise artilleriegevechten".

Maar aan het geschutvuur zijn de mannen absoluut gewend geraakt en aan de mogelijkheid, dat in hun schans wel eens een projectiel

neer kan komen, denken zij niet eens. De mannen roken en praten en lachen en fluiten.

Voor de gezelligheid hebben de soldaten hier en daar gordijnen van oude zakken gemaakt, waardoor kleine kamertjes worden gevormd. In een van zulke kamertjes ontmoette ik een Vlaams soldaat, die me zegde, dat hij wel Frans kende, maar geen Waals en dat hij daarom de mannen in zijn afdeling niet kon verstaan. Ik sprak toen mijn eigen taal met hem en de jongen was verrukt iemand te ontmoeten, die zijn Vlaams kon verstaan.

Het bezoek aan de loopgraven was niet slechts belangwekkend om de loopgraven zelf, maar ook omdat het een gelegenheid schonk in nadere aanraking te komen met de troep. Gebukt lopend, om mij te dekken tegen het vuur van de tegenstander, heb ik met vele mannen gesproken en inderdaad, de geest van het Belgische leger is uitstekend, een moreel, zoals geen bevelhebber beter zou kunnen wensen. Een der mannen vertelde van de gevaarlijke nachtelijke tochten, die soms worden ondernomen. Nooit worden hiervoor mannen gecommandeerd, steeds worden vrijwilligers gevraagd en er komen er steeds meer, veel meer dan nodig zijn. De mannen misgunnen elkander de eer het meest te doen voor hun land.

Op mijn tocht ben ik ook geweest in een waarnemingspost van de artillerie der bondgenoten.

Buiten was de grauwe winterdag, was de vlakke, waarover troosteloos een gure wind waaide. Maar binnen was het gezellig en de mannen deden rustig hun werk, al wisten ze, dat ze overstelpt zouden worden met projectielen, indien de tegenstander te weten kon komen, waar de post zich bevond.

Een jonge luitenant deed de waarneming. Twee manschappen waren aanwezig om per telefoon de mededelingen naar de vurende batterij over te brengen.

De plaats van de waarnemingspost was zeer goed gekozen. Men had er een uitstekend overzicht van het terrein, waar de tegenstander zich moest bevinden en tevens was ze voor de tegenstander zeer moeilijk te ontdekken.

Maar ... er was geen vijand te zien. Niets, dat zijn aanwezigheid verried, en toch, we wisten, daar voor ons, zover als ons oog het terrein kon omvatten, waren duizenden, tienduizenden, honderdduizenden misschien.

Toen wij in de observatiepost kwamen, was juist het eerste schot van een batterij zwaar veldgeschut gevallen. Die batterij bevond zich ver achter ons, ergens verborgen in het terrein. In de observatiepost was de plaats, waar zij zich bevond, totaal onzichtbaar.

De luitenant wees ons het doel, een nauwelijks zichtbaar gebouw, op een afstand van ongeveer 4 km voor ons. Het vorige schot was te veel links en vóór het doel gevallen. De mededeling was gedaan en men wachtte op het volgende schot.

Plotseling donderde het met wild geweld. De luitenant-waarnemer richtte zijn kijker naar het doel. Na enkele seconden zagen we het projectiel neerslaan. Een rookkolom steeg op. De luitenant zelf telefoneerde zijn waarneming: "Wat te ver, richting goed."

We wachtten weer. "Ik zou nu niet graag bij de Duitsers in dat huis zijn", merkte een der soldaten, een jeugdige, lachend op. Hij bekeek

me eens van hoofd tot voeten en vroeg me toen in het Frans: "Is u Engelsman?"

"Neen, Hollander."

"Journalist?"

"Ja."

"Is u de laatste tijd nog in Luik geweest?"

"Ja, zowat twee maanden geleden."

"En hoe was het er? Leden ze er honger? Deden de Duitsers er veel kwaad en geloven ze daarginds ook, dat we er toch terug zullen keren?"

Ik vertelde, dat alles er rustig was, dat er geen honger werd geleden en dat de bevolking er vast bleef geloven aan een gunstige uitslag van de strijd.

Het gelaat van de soldaat werd eensklaps één blijde lach en hij jubelde: "Ah, ah, dat zal mijn kameraad ook plezier doen. Hij is ook van Luik en zijn ouders wonen er ook." "Jean!" riep hij tot de ander, die met een Zwitserse journalist in gesprek was, "Jean!" deze meneer is een Hollander en hij is in Luik geweest en het is er alles goed en ze geloven ook, dat we er terug zullen keren."

Daar donderde een schot.

"Ah, nu gaat het beginnen. Kijk! Er juist bovenop. Nog een paar minuten, en er is van heel het gebouw niets meer over."

En de jongen uit Luik vertelde me hoe hij had gestreden bij Luik, hoe hij niet met het leger weg had kunnen komen, hoeveel moeite hij had gehad om zich na de val van Antwerpen weer bij het Belgische leger te kunnen voegen.

Het geschut donderde: verderop kwamen Duitse batterijen in actie. Maar het was zoals de jonge Luikse soldaat gezegd had: van het gebouw daar voor ons was na enkele minuten niets meer over.

Van het westelijk gevechtsterrein.

Parijs, 18 januari. De Franse officiële ooggetuige geeft het volgende overzicht van de krijgsverrichtingen van 5 tot 15 januari onder meer:

Uitbreiding en bevestiging van de door ons behaalde voordelen op de rechteroever van de IJzer tussen Sint Joris en de zee. Het Duitse offensief in deze streek is gebroken tegen de IJzer. Wij hebben daarentegen een grote terreinstrook aan de overzijde van de IJzer veroverd.

Parijs, 19 januari. Het relaas van de Franse "ooggetuige" over de krijgsverrichtingen sinds 1 januari geeft een beschrijving van de gevechten bij de IJzer in de duinen. Daarin deelt hij mede, dat de infanterie zich tegen de uitwerking van de handgranaten der Duitsers dekte door gebruik te maken van het kippengaas, dat zij van de tenniscourts te Nieuwpoort had weggebroken.

Sinds begin januari hebben wij, vervolgt hij, onze verbinding in het IJzergebied verzekerd door het bouwen van een sterke brug, die wij de generaal Joffrebrug hebben genoemd. Alle pogingen van de Duitse artillerie en van de Duitse vliegers om die brug te beschadigen zijn zonder succes gebleven. Uit wraak over deze

mislukking werd een felle, maar nutteloze, beschieting op Nieuwpoort aangevangen.

Sluis, 19 januari. Gisteravond van negen uur af hebben wij hier uit de richting Zeebrugge aan de kust voortdurend zoeklichten zien spelen. De vluchtelingen op de schepen in het kanaal naar Brugge beleven later dan gewoonlijk staan klappen aan dek onder de prachtige sterrenhemel, tot eindelijk weer een onverwachte sneeuwbuï hen in de ruimen naar kooi joeg, maar de grensposten hebben het heel de nacht waargenomen. Toen heeft daar omstreeks half drie een vervaarlijke slag tal van mensen uit hun bed opgeschrikt. Het was heel dichtbij. En vanmorgen vroeg reeds ging hier met alle stelligheid de mare rond, dat een Engelse vlieger, die het bewuste zoeklicht zou hebben laten uitstralen, de toren van Westkapelle had vernield door een bom. Men motiveerde deze overrompeling door de overweging, dat de Duitsers immer zo'n menigte kanonnen in de plaats dicht op de grens samen brengen.

Het bericht werd met zo'n zekerheid overal verteld, dat ik reeds op weg was om het u te seinen, toen toch nog weer, door de ervaring van al die redeloze geruchten geleerd, twijfel bij mij opkwam. Ik ging op onderzoek uit. De bewuste toren is hier van de weg van Sint Anna ter Muiden gewoonlijk te zien. Maar nu bleek hij in de donkere buien verhuld. Ik fietste dus naar de grens en vernam er, dat er geen sprake kon zijn van een bom in Westkapelle. Waarschijnlijk was het de slag van een kanonschot geweest, zeker zeer hevig en van dichtbij, maar uit de richting van Blankenberge. Ook de Duitse grenswachters bevestigden dit. De kern van het zoeklicht was onbeweeglijk gebleven aan het strand van Zeebrugge.

Inmiddels dreunde ook vanmorgen door het rollende geluid van de zee heen het verre geschut, vermoedelijk scheepsgeschut, onder

Oostende. De berichten, dat er de laatste dagen weer een hevig artilleriegevecht wordt geleverd in deze gebieden, vindt in die verre donder bevestiging.

Gisteren sprak ik nog weer iemand uit Brugge, aan wie het gelukt was door de posten heen te sluipen over onze grens. Hij wist mede te delen, dat de bezetting bestond uit nog maar uitsluitend marinematrozen en aanmerkelijk was verminderd. Zij maken geregeld marsen in de omtrek en houden zich daar bezig met schietoefeningen op allerhande schijven. In de omtrek van Brugge, zo ook uit Assebroek, zijn de troepen weggetrokken in de richting van Middelburg, Oedelem, Moerkerke en Westkapelle, waar steeds meer uhlanen geconcentreerd worden. Hun gewonden en doden vervoeren de Duitsers nu van Brugge naar Gent. In heel West-Vlaanderen worden de voorraden van allerhande fabrieken, maar vooral van katoen-, linnen-, en juteweaverijen opgeëist en naar Duitsland verzonden. Te Brugge behoren nu ook tapijten, vaak kostbare Smyrna- en Perzische kleden, tot de rekwisities, om als dekens te worden gebruikt voor de koude nachten in de ondergelopen loopgraven.

Uhlanen vertelden mij hun lijden, toen zij zes weken lang in de voorste loopgraven aan de IJzer gelegen hadden en geen schot hadden kunnen lossen. Want de verkenners van de vijandelijke legers op een paar honderd meter afstand waren zo scherp, dat zodra zich een hoofd vertoonde boven de wal, de granaten vielen, met een verbluffende juistheid gericht. 's Avonds en 's morgens vroeg in het donker werden deze uhlanen dan sluipend afgelost door hun makkers van het eskadron. Aanvankelijk brachten zij hun rusttijden door in een nog gespaard huis aan het kanaal. Maar op een nacht werd deze schuilplaats ontdekt en toen is het door de granaten volkomen in puin geschoten. Haast al de kameraden

waren daarbij omgekomen. En sedert moesten de afgeloste troepen uit die eerste loopgraafgevechten behoedzaam kruipen in de doorweekte holen, die aan de IJzerwal gegraven zijn en waar een soort van molshopen bovenop zijn geworpen om de projectielen in te smoren. Hier moesten zij slapen in het natte stro onder de drijfmaten. Nu en dan werden zij uit hun rust gewekt om als sluippatrouilles uit te trekken, tot op vaak veertig meter afstand, ter verkenning van de vijand.

Als bij onderling overleg werd op die sluippatrouilles nooit geschoten. En al was de voorziening van levensmiddelen uit het naburige dorp ook zeer geregeld, dit mollenleven in het slijk zonder ooit een schot te kunnen lossen was zo demoraliserend, dat niemand het langer uit kon houden dan een week of zes. Want op het laatst denk je, dat je krankzinnig zult worden. Aan deze ellendige stemming schreven zij het toe, dat er juist in die eerste loopgraven van beide kanten nogal eens overlopers komen, die zich krijgsgevangen laten maken. Geregeld iedere ochtend om elf uur kwamen een paar soldaten om beurten uit de Duitse loopgraven of uit die der verbondenen ongewapend te voorschijn met de armen op. Van de overkant gingen er hen enkelen tegemoet. Onder de Duitsers worden daarvoor de mannen gekozen, die Frans spreken. Halverwege bleven zij zo enige minuten met elkaar praten over verschillende dingen. Een van de uhlanen, die ik ontmoette, sprak voortreffelijk Frans. Hij behoorde dan ook geregeld tot de uitverkorenen. Nog een maal had hij hun een aanschrijving overgereikt om de overlopers te verzekeren, dat zij bij hen van harte welkom waren. Maar toch schijnt er onder die buurpraatjes wel eens gespioneerd te zijn en tot aller spijt zijn zij toen verboden.

Met dit al erkenden de Duitsers, dat zij nog te zwak zijn om over de IJzer te komen. "Wij moeten nu eerst voorgoed afrekenen met de

Russen, maar daar in het oosten is het zo koud, dat het wel voorjaar zal worden, eer we daar de overwinning behalen. Dan kunnen die troepen komen om ons in het westen te versterken en te helpen doorbreken.”

Inmiddels doet zich hier op onze grenzen het merkwaardige verschijnsel voor, dat er meer en meer Belgische vluchtelingen uit Brugge en andere plaatsen van West-Vlaanderen naar huis terugkeren, omdat hun geld opraaft. Wanneer zij een pas hebben schijnen de Duitse posten hun de terugkeer te moeten vergemakkelijken. Op een dag trokken er veertig Belgen bij Watervliet over de grens.

Terwijl de overgang in de andere richtingen uit België naar Nederland steeds moeilijker wordt. Toch verscheen hier dezer dagen op een koude sneeuwnacht bijvoorbeeld nog een man, die tot aan de hals door het water gewaad was om een kan petroleum te halen. Thuis in zijn grensdorp zaten zij 's avonds nu al drie weken in het aardedonker en dat kon hij niet langer uithouden. De arme kerel was verkleumd. Het sneeuwwater droop hem uit de kleren.

20 januari 1915

In Oostende zijn er, naar aan Antwerpsch Nieuws wordt gemeld, van de 45.000 bewoners nog 6.000. Geen vlees, behalve geblesseerde Duitse paarden à 20 frank, noch groenten, noch knollen meer. Weinig brood. Er zijn gezinnen, die in 2 dagen slechts 450 gram gehad hebben. Overigens is de bevolking; 's middags om 5 uur geregeld in de kelders te vinden uit vrees voor het bombardement. Alle wijn is gerekwireerd en wordt met citroen vermengd naar de IJzer gezonden als middel tegen ingewandspijn door de natheid veroorzaakt. Degene bij wie nog meer dan 3 flessen

gevonden worden, krijgt 150 mark boete voor iedere fles boven de drie.

Pervijze.

Een van onze correspondenten schrijft ons op 11 januari uit Noord-Frankrijk.

Een tocht naar het front blijft steeds vol verrassingen. Zo dicht bij het terrein, waar de grote strijd gestreden wordt, zijn er steeds dingen, die treffen: een vrachtrijder, die zijn vak uitoefent alsof er op de gehele wereld geen strijd bestond, die rijdt met zijn volgeladen wagen en een zakboekje vol boodschappen, terwijl enkele kilometers verder het geschut dondert; ofwel een familie, die al wat zij bezit heeft gepakt op een wagen en nu terugkeert naar de woning; die ze enkele gedurende enkele weken verlaten hebben voor het oorlogsgeweld; dan wel een lange begrafenisstoet, met verscheidene lijkwagens, waarop de vlaggen van verschillende landen kleuren: de lijkstoet van mannen, kort achter het front overleden in een of ander hospitaal.

Ook heeft zo'n tocht het eigenaardig, beklemmend bekoorlijke, dat men meer en meer het gevaar nadert. Opzij in het land zijn reeds de gaten die er nog onlangs door granaten geslagen werden, en verder, in de richting waarin wij rijden, stijgen nu en dan rookwolken op. De Duitse artillerie is in actie.

Onderweg rijden we achter ammunitie- en foeragetransporten, komen we lege transportwagens tegen, en de mannen zijn zo kalm alsof er links en rechts geen geschut donderde.

Als men voor het eerst op zo'n tocht vóór zich de ontploffingen ziet, wordt men een ogenblik stil, zoals men op een zeereis soms een

ogenblik de eerste verschijnselen van zeeziekte voelt opkomen en die dan onderdrukt. Maar spoedig went men aan de toestand.

De verwoesting zien we; van de acteurs in dit vreemde drama bemerken we niets.

We komen in een dorp, Pervijze. Enkele huizen staan er nog in hun geheel. De rest zijn geraamten van huizen.

En het geschut dondert.

Vreemd doet het aan: uit een overschot van een woning komen enkele officieren ons begroeten. De auto houdt stil.

Zullen we verder gaan?

Een overste deelt ons mee, dat het zeer gevaarlijk is. Het dorp wordt gebombardeerd en we zien ook links en rechts, heel dicht in de nabijheid, de ontploffingen der projectielen.

Voor mij is het onbegrijpelijk, welk nut dit bombardement van een bijna geheel verwoest, vrijwel onbezet dorp kan hebben.

Maar aan de andere zijde schijnt men zich bezwaard te voelen door te veel munitie.

We zullen toch verder gaan. Reeds zitten we in de auto, reeds zijn we in beweging, als de kapitein-commandant, die de journalisten begeleidt, een klein maar toch internationaal groepje, tegenorder geeft.

“Het is beter dat we teruggaan.”

Inderdaad, het was beter. Een wagen, die kort voor ons reeds, en voort was gegaan, werd enkele seconden later zwaar door een ontploffende granaat beschadigd; het huis, waarvoor hij zich bevond, stortte in, maar, wonder boven wonder, de voerman bleef ongedeerd.

We gaan terug, in snelle vaart. De kapitein-commandant acht het beter met ons bezoek aan Pervijze te wachten tot de Duitsers het bombardement van het dorp gestaakt hebben. “Wat heeft het bezoek van journalisten voor nut, als de heren niet terugkeren?”

Een logica, waartegen niets was in te brengen.

Intussen zullen we een bezoek brengen aan een zware Franse veldbatterij van 120 cm, lang geschut.

De artillerie aan de zijde der geallieerden heeft tot nu toe gezwegen, maar juist als we aan de batterij komen, krijgt men telefonisch order het vuur te openen op een bepaald punt.

De artilleristen, die het zich in de grote schuur van een hoeve gezellig hebben gemaakt, komen naar buiten in de winterkoude en begeven zich naar hun stukken. Ik bevind mij op ongeveer 20 meter van de plaats, waar zich het eerste stuk der batterij moet bevinden en ik zie er niets van, zo goed is het verborgen.

We weten, dat als de Duitsers de plaats der batterij ook maar bij benadering kennen, zij direct het vuur zullen beantwoorden, maar toch blijven we.

Het eerste schot van de Franse batterij valt: een hevig, kort, droog geluid. Dan wordt gewacht op de mededeling van de waarnemer,

die zich, goed verscholen, kilometers naar voren in de eerste linie bevindt en van daar telefonisch zijn waarnemingen overbrengt.

Nieuwe orders worden gegeven; weer valt een schot; weer enige minuten van stilte; dan nog een schot, dat blijkbaar juist is gevallen, want spoedig daarop opent de batterij een geregeld, goed onderhouden vuur. De artilleristen zien zelf hun doel niet: ze weten alleen dat het daar ergens ver, achter de puinhopen van huizen en achter gindse boomgroepen moet zijn. Maar ook weten ze, dat hun projectielen daarginds hun werk goed doen.

De Duitsers blijven het antwoord niet schuldig. Enige minuten na de aanvang van het vuur der Franse batterij, klinkt er heel ver weg een kanonschot. Het is van de Duitse artilleristen, die in actie komen. We zien het projectiel neerslaan. Een zware rookkolom, honderden meters van ons vandaan. Dan volgen meer projectielen, maar hun enige uitwerking zijn grote gaten in de weiden en de akkerlanden.

De Duitsers schijnen spoedig te begrijpen, dat hun vuur nutteloos is, want hun kanonnen zwijgen weldra en heel in de verte stijgen drie vliegers op. Het zijn twee "Tauben" en een type "Aviatik", die blijkbaar in opdracht hebben de Franse batterij te verkennen.

Dadelijk wordt door de Franse artilleristen het vuur gestaakt. De mannen krijgen order zich te bergen om onzichtbaar te zijn voor de vliegers, die uit hun aanwezigheid de plaats van de batterij zouden kunnen opmaken. Ook ons groepje treedt een hoeve binnen, doch blijft door de half geopende deur de bewegingen der luchtverkenner volgen.

Heel snel naderen de vliegtuigen, maar ze zorgen er tevens voor heel hoog te blijven. Blijkbaar zoeken ze ijverig; in grote kringen

cirkelen ze rond, maar mijn overtuiging is, dat ze er niet gemakkelijk in zullen slagen de batterij te ontdekken.

Geruime tijd blijven ze rondzweven, dan begeven ze zich weer naar hun eigen linies. Onderweg echter werpen ze nog (naar mij later verteld wordt), drie bommen, die in een weiland neerkomen.

Nauwelijks zijn ze vertrokken, of de Franse batterij heropent het vuur en geregeld volgen de schoten elkaar op. Kilometers verder komt een Belgische batterij in actie, die geregeld salvo's geeft. De Duitse artillerie, die zich bevindt tegenover het gedeelte van het front waar wij zijn, blijft zwijgen. Blijkbaar hebben de vliegers dus de plaats van de tegenstander niet kunnen vinden. Het bombardement van het dorp Pervijze is ook gestaakt.

We zullen er nu een bezoek gaan brengen.

Als we, door een land waar de modder een voet dik ligt, weer op de weg zijn gekomen, waar onze auto wacht, komt juist een andere automobiel aangereden, die even stopt. De inzittenden, een generaal, twee andere officieren en een jonge kapelaan, maken een praatje. De kapelaan is een half uur geleden, toen hij een gewonde ondersteunde, in het gelaat gewond door een granaatontploffing. Het stuk dat hem trof, was reeds vrijwel mat en de wonde, een groot, bloederig gat dicht bij het linkeroog, is wel pijnlijk, maar niet gevaarlijk en de jonge kapelaan is volstrekt niet terneergeslagen.

We keren terug naar Pervijze, maar reeds bij de eerste huizen laten we de auto, onzichtbaar voor de tegenstander, achter. Dan gaat het te voet naar de loopgraven, enkele minuten lopen verder. Waarschuwend klinkt ook nu telkens de stem van onze begeleider: "Geen groepen vormen. Groepen worden gauw te verleidelijk voor de vijand."

Het dorp heeft ontzettend geleden. Geen huis is onbeschadigd, de meeste zijn geheel verwoest. En toch, hier en daar wonen nog mensen. Een oud vrouwtje strompelt door de dorpsstraat, een jongetje zoekt op de puinhopen van een huis hout, want steenkolen zijn er niet in het dorp. Maar hout is er in overvloed, het hout van wat eens waren de vriendelijke huisjes van een schilderachtig Vlaams dorp. Vreemd de hardnekkigheid van die mensen, die, wat er ook gebeurt, in hun woning blijven tot het dak boven hun hoofd instort en zij begraven worden onder de muren van hun huis.

Ik heb er zo een gezien. Gedurende het bombardement, een half uur geleden, was een projectiel op zijn huisje neergekomen en er was niets van overgebleven dan een puinhoop. Toen men de bewoner zocht, vond men hem, vrijwel verlamd van schrik, maar slechts heel licht gekwetst.

Toen ik hem zag, lag hij sprakeloos in een leunstoel, bij een brandende kachel, in het huisje van de Engelse zusters.

Het huisje van de Engelse zusters in Pervijze. Ze zijn met hun drieën. Toen ik er een bezoek bracht, was er een op een tocht naar de loopgraven.

De beide andere ontvingen ons. De een was een jonge vrouw van ongeveer 27 jaar, de andere een meisje van 18 à 19. Die vrouwen vormen daar een voorpost van de menslievendheid in dat land van oorlogsellende en oorlogswreedheid. Ruim twee maanden wonen de Engelse zusters daar in het huisje. De woningen ernaast zijn vernield. Van een der gordijnen in de kamer waar wij ontvangen werden, is een stuk weggeschoten. In het plafond zijn verscheidene gaten, veroorzaakt door granaten, die op straat ontploften. In de

kamerdeur is een grote wonde geslagen, maar de zusters blijven rustig op hun post.

“Toen we pas hier waren,” vertelde de oudste, “gingen we gedurende een bombardement in de kelder schuilen, maar dat kan nu niet meer, want er staat meer dan twee voet water.”

De zusters vertelden van hun werk, terwijl het Belgische en Franse geschut onophoudelijk donderde en bij de kachel de man lag, wiens huis boven hem was ingeschoten.

“Met deze is het niet erg,” zegde een der zusters. “Bij hem is het voornamelijk de schrik. We hebben er hier wel gehad, die absoluut ongedeerd, maar dagen verlamd bleven, alleen van de schrik. De meeste gekwetsten echter, die we hier krijgen, zijn vol goede moed. Enige tijd geleden werd hier een Belgisch soldaat binnengebracht, die zwaar gewond was door een granaatscherf. Hij lachte echter nog en zegde: het is niet erg, het is er maar een van een 12 cm.”

Hoeveel gewonden echter hebben hun leven te danken aan de eerste goede zorgen van die Engelse zusters daar op hun gevaarlijke post te midden van het oorlogsgeweld!

Na ons bezoek aan de zusters trekken we verder, naar de loopgraven. We gaan het dorp door of wat er rest van het dorp en als het allermerkwaardigste treft mij, dat de bewoners gedurende de grootste ellende nog hun zin voor echt Vlaamse humor niet hebben verloren. Op de deur van een ingestort huis staat het woord “coiffeur”. Met krijt is er onder geschreven: “wegens omstandigheden gesloten.”

Verderop is waarlijk nog een café'tje geopend. Er steekt een bordje uit met het opschrift: “Pour le coiffeur faire le tour par derrière.”

Het achtergedeelte is wel ingestort, maar de ruimte tussen de overschotten der muren heeft men van puin gezuiverd en daar kan men zich laten scheren.

Van het klooster van Pervijze rest niets meer dan enkele brokken muur. De kerk heeft al geen beter lot getroffen. De voetdikke muren van de toren vormen één puinhoop.

Ik klim over de steenbrokken de kerk binnen. Verspreid ligt het lood van de geschilderde ruiten; tussen het puin vind ik verbogen kandelabers, maar daar waar het altaar moet geweest zijn, staat nog een klein kruisbeeldje ongedeerd. Op het kerkhof echter staat (evenals te Ramskapelle) van het grote kruisbeeld alleen het kruis nog. Het beeld is aan stukken geschoten.

Als we verder gaan is het met nog meer voorzichtigheid, want we naderen de eerste linie, die daar echter, bij de inundatie, nog op een vrij grote afstand is, echter dicht genoeg om door de vorming van een groep een goed doel te bieden.

Van het Belgische front.

Inundatie.

Een onzer oorlogscorrespondenten schreef ons op 14 dezer:

Het terrein, waar de Belgische troepen na de val van Antwerpen de strijd hebben gevoerd, doet in menig opzicht denken aan het terrein, waar het Nederlandse leger, indien ooit ons land de ramp van de oorlog moest treffen, zijn krachtigste verdediging zou voeren.

Het is een laag gelegen vlak terrein, grotendeels bestaande uit polders, doorsneden door talloze grote en kleinere kanalen en

vaartjes. Over de vlakke verspreid liggen hoeven, omgeven door boomgroepen.

De wegen, uitgezonderd een enkele hoofdweg, zijn tamelijk smal. Gedeeltelijk zijn het keiwegen, die zich onder het enorme vervoer met de zware vrachtautomobielen van het leger goed hebben gehouden. De grintwegen zijn er natuurlijk veel slechter aan toe. De toestand der wegen is voor een leger een factor van groot belang en geregeld zijn dan ook troepen werkzaam voor het onderhoud, dan wel verbetering en verbreding van wegen.

Van de kanalen en vaarten wordt, voor de aanvoer van al wat een leger nodig heeft, nuttig partij getrokken. In deze oorlog van zware artillerie en motorkracht is de trekschuit herleefd. Telkens ontmoet men grote schepen, getrokken door drie of vier paarden, en deze vaartuigen zouden een kalme, vredige indruk maken, indien de paarden niet werden geleid door rood gebroekte soldaten en als aan het roer ook niet een militair stond.

Van het vervoer van gewonden te water (in ons land werden voor dit vervoer enige malen oefeningen gehouden) heb ik nimmer iets gemerkt. En toch heeft dit vervoer zeer grote voordelen.

De bodem in het gedeelte van het uitgestrekte front, waar de Belgen strijden, bestaat grotendeels uit klei, welke grondsoort de plaatsing van zwaar geschut gemakkelijker maakt dan veengrond.

Om de overeenkomst met ons land te vervolmaken, hebben de Belgen er hun toevlucht genomen tot het klassieke Nederlandse verdedigingsmiddel, de inundatie.

Deze inundatie was in tijd van vrede niet voorbereid. Nimmer toch had men in Belgische militaire kringen gedacht aan de mogelijkheid,

dat het Belgische leger eens zou moeten strijden onder de omstandigheden, waaronder het thans vecht. De huidige oorlog heeft wel heel veel knap in elkander gezette berekeningen omver geworpen. De inundatie kon dan ook niet anders dan zeer langzaam geschieden. De Belgen waren wel gedwongen tot dit voor een later offensief zeer hinderlijke verdedigingsmiddel hun toevlucht te nemen, daar hun reeds zwaar geteisterd leger een uitgestrekt front had te verdedigen tegen een overmachtige vijand, die ten koste van alles wilde doorbreken. Bij Diksmuide gebeurde het bv. dat de Duitsers in een enkele nacht 15 aanvallen in massa deden. Het behoeft niet gezegd dat de verliezen der Duitsers hierbij ontzettend waren, maar steeds verse troepen werden aangevoerd en de toestand werd voor de Belgen zeer moeilijk.

Men moet hierbij niet uit het oog verliezen, dat de IJzer met zijn talloze bochten niet een bepaald ideale verdedigingslinie vormde. De bochten eisten veel troepen en op menige plaats in die bochten waren de Belgen van drie zijden blootgesteld aan het vijandelijk vuur. Groot was de verbazing der Duitsers toen de inundatie begon, het water steeds steeg en hun loopgraven overstroomde. En door dit water werden zij langzaam maar zeker teruggedreven. Nu strekt zich de watervlakte uit als een voor hen onoverkomelijke hindernis en alle offers, gebracht om een doorbraak der Belgische linie te verkrijgen en te kunnen opmarcheren naar Duinkerken en Calais, zijn tevergeefs geweest. Daar de inundatie geïmproviseerd is, zijn er natuurlijk geen permanente verdedigingswerken. Het geschut is evenwel zo geplaatst, dat het zeker even veilig is als in een verdedigingswerk. Het is namelijk, zoals ik zelf gelegenheid had op te merken, vrijwel onvindbaar voor de tegenstander.

Het getal accessen (kwetsbare punten) in de inundatie is zeer gering en bij elk van die accessen is natuurlijk een krachtige verdediging

voorbereid. Zoeklichten zijn geplaatst, mitrailleurs verdekt opgesteld.

De inundatie is niet overal even breed, maar nergens smaller dan ongeveer een kilometer. De indruk, die ik nu kreeg, is dezelfde die ik had van een eens in ons land bijgewoone oefening in (natuurlijk verondersteld) geïnundeerd terrein, nl. dat het voor een aanvaller absoluut onmogelijk is zo'n smal acces in een inundatie te nemen, zolang het moreel van de verdediger goed is. De macht van het getal verliest hier zelfs alle betekenis en of de aanvaller honderden, duizenden of tienduizenden waagt, bij een krachtige verdediging moet het resultaat hetzelfde zijn, nl. een mislukking van de aanval.

En de officieren, die de verdediging bij de inundatie leiden, zijn dezelfde mening toegedaan. Hun ervaring heeft in alle opzichten die mening bevestigd.

De loopgraven van de infanterie zijn goed gedekt en goed verborgen en de uitwerking der Duitse artillerie op de verdedigingslinie is dan ook uitermate gering. Bovendien, nu de Duitse artillerie de mindere is van haar tegenstandster, heeft zij wel iets anders te doen, dan het de infanterie lastig te maken.

21 januari 1915

Parijs, 20 januari. Officieel bericht van vanmiddag drie uur:

In de streek van Nieuwpoort zijn artilleriegevechten geleverd, tijdens welke de vijand tevergeefs heeft getracht onze brug over de mond van de IJzer te vernielen, terwijl wij er in zijn geslaagd een deel van zijn bijkomstige verdedigingswerken daar ter plaatse te vernielen. Ook de hoeve bij St. Joris, waar de Duitsers zich sterk hadden verschanst, is door ons vernield.

In de streek van Ieper en Lens zijn artilleriegevechten van uiteenlopende hevigheid geleverd.

Berlijn, 20 januari. Ambtelijke mededeling uit het grote hoofdkwartier:

Tussen de kust en de Leie hebben slechts artilleriegevechten plaats gehad.

Het Franse gezantschap in Den Haag meldt heden:

Op 19 januari was er in de streek van Nieuwpoort een vrij levendig artilleriegevecht waarbij de vijand tevergeefs getracht heeft onze brug te vernielen. Daarentegen hebben wij een belangrijk deel van zijn bijkomstige verdedigingswerken vernield, benevens verscheidene bergplaatsen van mitrailleuses, en bij St. Joris de boerderij van de Unie, die door de vijand zeer was versterkt.

22 januari 1915

Belgische soldatenbrief.

Men schrijft ons uit Sluis:

Ik kreeg hier inzage van een pakje brieven, die een jonge Belgische werkman, lichter 1914, over zijn leven als soldaat aan zijn ouders heeft geschreven. Ze zijn kenmerkend voor de ondervindingen, die zo'n eenvoudige twintigjarige jongen opdoet in deze oorlogstijd, en vooral ook voor de dingen, die hem hierbij in het bijzonder bezighouden. Ik schrijf er hier en daar onveranderd een stuk uit over. De bekende "Brief van de loteling" van Conscience is daar toch maar pure romantiek bij.

Na in november te Veurne te zijn aangekomen, is hij vandaar gestuurd naar Duinkerken, vervolgens ingescheept naar Cherbourg en eindelijk te Saint Lô aangekomen, waar hij geoefend zou worden.

Op 20 november schrijft hij:

“Hier zijn wij nog altijd in garnizoen, en ook in goede gezondheid. Wij zijn tot nu toe nog niet gekleed, anders hebben wij nog niet gekregen dan een geweer, 3 hemden, twee onderlijven, een krawatte (das), en een zakkosje (tas), om alles in te steken. Anders hebben wij voor het ogenblik nog niets. Wij stellen het hier heel goed maar zijn maar slecht in het eten. Sedert ik van u vertrokken ben, heb ik nog maar één keer wat vet op mijn brood gehad, want hier kost alles even duur, en het is voor ons onbetaalbaar, daar wij niet veel geld meer op zak hebben. Ik ben ook verplicht geweest een paar sokken en een onderbroek te kopen, daarmee zijn mijn centen al zeer geminderd.

“Wij hebben ook tweemaal de Belgische soldij getrokken van 2,10 frank, maar nu staan wij op de Franse soldij van 5 centiemen per dag, waarmee wij natuurlijk niets kunnen kopen, en veel nodig hebben. Aangaande het karakter van de Fransen zijn wij zeer ontevreden, daar zij zeggen dat wij in plaats van hun klas van 1914, naar de slag moesten gaan. Maar Engeland verzet zich daartegen. Hier komen nog alle dagen honderden gereformeerde soldaten binnen om de dienst aan te leren.” (Met gereformeerde soldaten bedoelt de briefschrijver Belgische soldaten, die aanvankelijk afgekeurd waren, en nader opgeroepen zijn voor de dienst).

Zoals uit deze brief dus blijkt, schijnen de Engelsen van mening te zijn, dat België op het ogenblik genoeg offers gebracht heeft.

In dezelfde geest als deze soldaat, schrijft ook een ander:

“Van naar het slagveld te gaan wordt er niet gesproken. Het schijnt dat de Engelsen niet willen hebben dat wij gaan. De Fransen moeten optrekken. Hedendaags komen er nog oude mannen (Belgen) binnen om de wapens te leren.”

Aanvankelijk blijkt de toestand in de Belgische instructiekampen allesbehalve rooskleurig te zijn geweest. Enige verbetering is er thans echter in gekomen door het kloeke optreden van de commandant. In een tweede brief van 6 december, schrijft de eerste soldaat daarover:

“Ik vind het mijn plicht u een brief te schrijven over het nieuws, dat wij hier komen te vernemen van onze commandant, dat ons verheugt.” Zo begon hij met een redevoering over de ongelukkige toestand: “Ik aanzie u allen als mijn kinderen” – sprak hij – “Daar gij allen hier geen ouders of familie hebt, en bovendien geen kleren genoeg om u te dekken, geen voeding genoeg om u te voeden en maar 5 centiemen per daags ontvangt voor soldij, heb ik alles in het werk gesteld om die toestand te verbeteren, en ik ben er in gelukt dit alles op goede voet te brengen door het geven van goed Belgisch eten, dat ons allen veel beter voedt, en ook nog van de Belgische soldij, die 2,10 frank per week bedraagt, en over enige dagen zullen wij ook voor onze soldaten kleren ontvangen, maar niet om hier nog lang te blijven.”

“Indien wij, beminde ouders, onze kleren zullen hebben, zal het zijn om ons naar België te begeven en om deel te nemen aan de oorlog. Hier zijn wij in Frankrijk met een 25.000-tal jonge soldaten, die naar België zullen komen, waarschijnlijk met de Nieuwjaarsmaand. Dit nieuws veranderde onze vreugde, want dit alles is niet aangenaam, wanneer men hoort spreken van naar de slag te moeten gaan, maar daar is toch niets aan te doen, beminde ouders. Wij zijn verplicht de

wapens aan te nemen om ons afgenomen land terug te winnen en daarom de moed niet verloren. Ik hoop toch nog mekaar in goede gezondheid terug te zien.”

De 13^e december schrijft dezelfde soldaat, nog steeds uit Saint Lô:

“Een dezer dagen ben ik door de commandant van mijn compagnie de graad van korporaal aangeboden geweest. Ik wist niet of ik dit aan zou nemen. Na verdere inlichtingen genomen te hebben en zelfs bij ondervinding heb ik deze taak veel te lastig gevonden en ook door de tegenwoordige omstandigheden heb ik geweigerd hetgeen hun spijt deed, want zij hebben er veel nodig om de dienst te vergemakkelijken. Bijna al de oude korporaals zijn tot sergeant benoemd. Had het in tijd van vrede geweest, dan had ik die graad aangenomen en dan hadden wij ook bij mekaar geweest om te raadplegen, maar nu zijn wij van mekaar gescheiden. Om voort te gaan over die kandidaat korporaals, zij hebben deze week elk een kapotjas en een kepie gekregen, de kapotjas is uit lichte stof vervaardigd, versierd met platte koperen knopen zonder wapen of nummer op, en met grote parmans aan de mouwen. Hun kepie is met een klep en ook met oorlappen, die opgeplooid zijn langs de boord, om neer te doen in de winter. Zij zijn in de vorm van deze der conducteurs van de elektrische tram. Maar van ons kostuum is terug geen sprake meer. Waarschijnlijk zullen wij van hier nog moeten vertrekken om onze kleren te halen, want zij herstellen hier al de broeken, vesten en schoenen. Mijn schoenen zijn ook reeds hersteld, mijn kostuum is nog in goede staat.

Volgens wij hier komen te vernemen in de dagbladen willen de Engelsen niet meer vooruit vooraleer zij nog een nieuw leger van een miljoen man hebben opgeroepen en deze zaak zal maar tegen de maand maart gereed zijn. Natuurlijk zullen wij dus ook aan deze

oorlog moeten deelnemen. Beminde ouders, indien de toestand verergert, breng u allen in veiligheid.”

23 januari 1915

Parijs, 22 januari. Officiële kennisgeving van vanmiddag drie uur:

Nieuwpoort is vrij hevig beschoten. Onze infanterie is enigszins opgeschoten ten oosten van de weg naar Lombardsijde.

De oorlog.

Generaal Joffre heeft een overzicht laten publiceren van de krijgsbedrijven in Frankrijk en Vlaanderen van 15 november tot 15 januari. Wij geven dit document in de verkorte bewerking, die wij in een der Londense ochtendbladen daarvan aantreffen.

Overall langs het front worden Franse vorderingen vermeld, zij het ook geen overweldigende. Op het credit van de Duitsers valt ondermeer de vernieling te plaatsen van kathedraal, hospitaal en lakenhal te Ieper.

De Franse successen omvatten de herovering van de linkeroever van de IJzer tussen Knokke en Heist, de verovering van Sint Joris, de verbreding van het front voor Ieper, het beletten van de woedende infanterieaanvallen der Duitsers tussen de Leie en de zee.

De Duitsers in België.

Men schrijft ons uit Sluis:

Het kanongebulder blijven wij hier horen met afwisselende hevigheid. Zodra het eens een enkele maal droog wordt en wat opklaart, vernemen wij het fellere woeden van de

artilleriegevechten. Maar bij zulke meedogenloze buien van regen en wind als vannacht en vanmorgen weer, blijft het bij een enkel schot.

Inmiddels nemen wij ook in deze gebieden een levendiger actie waar in de lucht. Gisteren tegen de avond nog zag ik een tweedekker drijven over Middelburg in de richting van Oostende. Het was blijkbaar een Duits vliegtuig, want het zweefde zo laag, dat het geweld van de motor de talrijke over de grens gevoerde Belgische paarden in de weiden van Heille verschrikt in galop joeg. En er werd niet op geschoten. De Belgische uitgewekenen uit verschillende bedreigde Westvlaamse steden en dorpen, de vele vrouwen en kinderen vooral, die ook hier gescheiden leven in voortdurende onrust over het lot van hun mannen en vaders, zij waren reeds gewend aan het schouwspel van deze onvervaard verkenners, die iedere dag door de wolken reizen van Oostende naar Gent en terug. Maar toch was er angst in hun ogen voor het geheimzinnige doen van de "Duitsers", die voortdurend het bestaan van hun achtergelaten eigendommen bedreigt. Wat zal er gebeuren met Oostende, met Brugge, als een Engels eskader de Duitsers mocht willen uitdrijven door een bombardement? Wat zal er dan gebeuren met hun mannen?

Inmiddels begin ik meer en meer te twifelen aan de juistheid van het Reuterbericht, dat Engelse vliegers op 9 januari door achttien bommen reeds grote schade zouden hebben aangebracht in Oostende. Op diezelfde datum seinde ik u de vlucht van deze vliegtuigen langs de kust en de vervaarlijke beschieting met Duitse kanonnen en geweren. Meer dan een week later kwam Reuter met zijn nieuws over de aanval van deze divisie vliegers. Maar inmiddels sprak ik een Oostendenaar, wiens mededelingen over de toestand in zijn stad ik u uitvoerig schreef. Doch hij sprak met geen woord

over de bestoking met bommen, hoewel hij toch op de 9^e in Oostende vertoefde. Gisteren nog ontmoette ik iemand, die 's morgens uit Brugge was gekomen. Hij had sedertdien herhaaldelijk contact gehad met mensen uit Oostende, die zeker van een dergelijk debacle zouden hebben gerept, maar niemand had er van gesproken.

Wel is zaterdagmiddag in Heist door de Duitsers een Belgisch vliegtuig neergeschoten. De twee officieren die het bemanden, de heer George Mesdag uit Gent, en zijn collega uit Antwerpen, bleven ongedeerd. Zij waren te Veurne opgestegen. Als krijgsgevangenen werden zij eerst naar Brugge gebracht en vervolgens weggevoerd naar Duitsland.

In Brugge is de stemming onder de bevolking gedrukt. Mijn zegsman zegde: "wij zijn niet alleen angstig om te spreken, maar wij durven ook haast niet meer te denken. Bij proclamatie is het ons streng verboden, om met de Duitse soldaten over de oorlog te praten. En wat verbieden die proclamaties niet al meer?"

De wegen tussen Oostende en Brugge zijn voortdurend dicht bezet door Duitse troepen. De hoofdwegen zijn op afstanden van enkele meters telkens opgebroken, natuurlijk om het verkeer te bemoeilijken. Maar als voorbeeld van wat een fantastische gedachten er toch gewekt worden in deze gespannen tijd, geef ik u de mening van een ander, die eveneens gisteren uit die streek hier aankwam. De bressen in de straatwegen zouden worden gegraven ... omdat de Duitsers overal zoeken naar geheime telegraaf- en telefoonkabels!!! Zij begrijpen immers maar niet, hoe men in Nederland en in Engeland, zo precies op de hoogte komt van hun versterkingen en hun handelingen in deze gebieden. Daarom wordt ook alle verkeer tussen de bewoners van de plaatsen aan de

kust met die in het achterland afgesneden. Een beambte van enigerlei openbare dienst te Brugge woont in het naburige Scheepsdale. Maar op zekere dag mocht hij de brug niet meer over naar huis. Als hoogste concessie wordt hem sedertdien vergund, eens in de week zijn vrouw en kinderen ... te zien. Dan wordt hij door twee soldaten geleid naar de ene zijde der brug, zijn familie mag aan de andere kant komen, doch spreken over die afstand is onmogelijk. Een andere ambtenaar te Brugge woont in Oostende. Men heeft hem de terugtocht naar huis verboden. Wel mocht hij zijn gezin laten overkomen, maar, werd hem gezegd, dan zou zijn woning te Oostende aanstonds door soldaten in gebruik genomen worden. Inmiddels worden in deze badplaats de levensmiddelen zo schaars, dat er onder de behoeftige mensen reeds honger wordt geleden.

In verband met het Zwin, de verzande toegangsweg uit zee naar de bloeiende koopstad Brugge van weleer, heb ik de volgende gemakkelijke bijzonderheid gehoord. Door de herhaalde stormen en de abnormale regenval van de laatste weken zijn deze gorzen (slikken) weer vol gevloeid. Vooral met vloed loopt daar een zware deining, die tal van balken, dwarsliggers, sparren enz. van de Duitse versterkingen langs de duinen wegspoelen. Er leeft daar in deze romantisch verwilderde gebieden op de grens een wonderlijk ruig en avontuurlijk volkje van smokkelaars en pensjagers, die in het gemoedelijke kotje van de oude Louise een gastvrij onderkomen vinden, rondom de ouderwetse stoof, en een slaapstee in de menigte badkoetsjes uit Knokke, die hierheen gesleept zijn. Enkele "gereformeerde" Belgische soldaten, jongens, die in de slag zijn geweest en tengevolge van hun verwondingen verder ongeschikt zijn voor de dienst, arme stakkerds, wiens geest, wiens zenuwgestel vooral van de oorlogsellende heeft geleden, hokken in deze kolonie

mee, en trachten aan de kost te komen door van de stropers het stropen van hazen en konijnen te leren.

Maar, waar dit zwervend en stropend volkje nu de laatste dagen vooral goede zaken mee maakt, tot grote voldoening van die soldaatjes in burger ... dat is met het weggedreven hout. Een officier had hen betrapt. "Dat moogt ge niet doen!" had hij hen toegeroepen. Maar het was aangedreven over de grens, en hij moest het dan maar zelf uit Holland terug komen halen!

Intussen zijn onze schildwachten in deze gebieden versterkt, om zoveel mogelijk aan dit gemoedelijke verkeer een einde te maken. En Louise foetert: "Ik vloek er al hun buik van vol, maar ze willen niet horen. En onze koeien staan over de grens, hun uiers verdorren. Hoe moeten we aan melk komen, aan kaas, aan boter, als er niet weer zo'n Duits verkenningsbootje met conserven mag stranden, zoals een paar weken geleden?" Want al die voorraden hadden ze 's nachts na de stranding uit het duin opgegraven en buitgemaakt. Ik vermoed zelfs, dat ik er in het verleden, ongeweten, toen ik bij haar een kop chocola had besteld, van heb meegenoten. Louise knipoogde tenminste zo loos tegen Ko, haar oude lobbies van een vent, die voor een oortje bij haar thuis ligt, en net als een automaat, waar je een cent in steekt, alleen maar geluid geeft wanneer je hem op een borrel of een pintje onthaalt. Maar nu zat Ko zwaar te dubben over zijn koeien. En opeens vatte hij moed; zijn rimpelig gezicht liep rood aan, en van uit zijn hoek snakte hij amechtig: "Dan zullen we maar het varken moeten slachten!" Toen dat gezicht van de oude Louise, die juist met een ontstellend groot mes eens prikte in de pruttelende pot, waar een konijntje in lag te koken, en, in een verschrikkelijke uitval met het mes in de hand tegen haar gemaal dreigde: "Jou zullen we slachten! En als die grensposten niet weggaan, zal ik mansstropen voor ze zetten om

ze van de dijk af te stropen! Want nu kunnen die spreeuwen hier niet eens meer hun mollengeploeter afloeren voor de Belgische regering!”

Ja, wat moesten we hier op onze lange regendagen van grenswacht in het slijk beginnen, als er niet die oernatuurlijke humor was in het romantische kot van Louise. Want de stemming onder de vluchtelingen, die maar blijven kleven aan de grens, om, zodra de Duitser uit West-Vlaanderen moest terugtrekken, aanstonds hústoe te gaan, is heel gedrukt, en uit zich dan weer in de wonderlijkste fantasieën en geruchten. En steeds dichters omsingelen de Duitse posten de grens, en steeds zeldzamer komt er nog eens een betrouwbaar mens over met nieuws van uit hun steden en dorpen. “Het is wreed, het is wreed!” hoort ge dan verzuchten om zo’n verteller heen. De hoofden zakken op de borst, er wellen tranen in hun ogen, en dan wordt het er weer een te machtig, die de gelagkamer uitsluit, om in een donker hoekje uit te huilen. Want de gestrengheid van de Duitsers uit zich onverbiddelijk, ook in de straffen, die zij de bewoners opleggen voor vaak kleine vergrijpen tegen de tucht. Een winkelier in Brugge, bijvoorbeeld, had in een kinderlijke aandrift van vaderlandsliefde, in zijn uitstalkast rood en geel lint neergelegd, met een zwarte hoed in het midden. Hij werd veroordeeld tot vijftienhonderd mark boete. De man kon niet betalen. En in deze slechte tijden wordt er immers niet verdiend. Toen werd het vonnis veranderd in vijf maanden gevangenisstraf.

En dan de rekvisities, het leegpompen van Vlaanderen, in stad na stad, in dorp na dorp, waar dan weer tijdelijk een sterke bezetting van de gevreesde uhlanen kracht aan bij komt zetten en weer verder trekt zodra alles is binnengehaald. En voor sommige dorpen is letterlijk alle nieuwe toevoer afgesneden, door onze posten op de

Nederlandse grens, en door de Duitsers uit het achterland van de Belgische steden. Telkens en telkens horen we het weer; geen licht, geen petroleum, geen kaarsen en het eten wordt "smal". Terwijl het graan, de aardappelen, knollen, het vee geleidelijk verdwijnen uit hun schuren en stallen, voor een deel door de bezettingstroepen vermalen, gebakken, geslacht en verbruikt in hun huizen, en het overige verder weggevoerd.

Terwijl ik dit schrijf, hebben vijfmaal hevige luchtpersingen de ruiten van mijn kamer laten rinkelen en de deuren doen openspringen. Het waren zeer heftige slagen. Ik loop naar beneden, en weer is er een kleine paniek in Sluis. Men verzekert mij dat Zeebrugge, anderen dat Oostende gebombardeerd wordt. Vlug te fiets op onderzoek uit. Het is een wonder dat zo'n rijwiel toch nog voortrolt door die voetendikke laag van klei op alle wegen, want heel de aarde schijnt hier wel weg te smelten, en als je een paar stappen loopt is het of de wereld aan je voeten hangt ... Geen sprake van een bombardement. Altijd maar weer aangespoelde mijnen aan het strand, die door de Duitsers worden opgeblazen.

24 januari 1915

Parijs, 23 januari. Officieel bericht van vanmiddag drie uur:

Onze infanterie is op bijna het gehele front bezig geweest met het herstel der schade, aan onze verdedigingswerken door het buitengewoon ongunstige weer van de voorafgaande dagen aangericht.

In de streek van Lombardsijde zijn wij een honderd meter vooruit gekomen.

Op het front bij Ieper, Atrecht, Albert, Roye en Soissons zijn artilleriegevechten geleverd, waarbij wij op verscheidene punten voordelen hebben behaald.

Op aandringen der intercommunale commissie heeft de commissie der beurs van Antwerpen toelating ontvangen om vijf afgevaardigden tweemaal per week naar Holland te sturen, ten einde voor rekening van de wisselagenten, de in het buitenland betaalbare coupons te incasseren.

Men meldt ons uit Cadzand:

Vrijdagnamiddag kon men van hier in de richting van Knokke een vliegtuig zien dat langs de Belgische kust een verkenningstocht deed. Uit het hevige schieten, dat een ogenblik later volgde bleek, dat het ook door de Duitse troepen was opgemerkt. Aan de rookwolkjes kon men duidelijk zien dat de granaten ontploften in de nabijheid van de vlieger, die, na de gehele kust te hebben verkend, langs dezelfde route terugkeerde. Door het hevige vuren kon men niet gewaar worden of de vlieger bommen heeft geworpen.

25 januari 1915

Het Franse gezantschap in Den Haag deelt heden omtrent de krijgsverrichtingen o.m. het volgende mee:

De 22^e januari zijn wij een honderdtal meter vooruitgekomen in de streek van Lombardsijde.

Parijs, 24 januari. Officieel bericht van 11 uur 's avonds:

De Duitsers hebben de streek ten noorden van Zillebeke hevig gebombardeerd en een levendig geweervuur onderhouden bij het kasteel Herentag. Infanterieaanvallen zijn ze niet geweest.

Berlijn, 25 januari. Ambtelijke mededeling van hedenmorgen uit het grote hoofdkwartier:

In de streek van Nieuwpoort en Ieper heeft een artilleriegevecht plaats gehad.

26 januari 1915

Parijs, 25 januari. Officiële kennisgeving van vanmiddag drie uur:

Ten oosten van Sint Joris zijn wij enigszins opgeschoten. Op het overige deel van het front in België zijn artilleriegevechten geleverd.

Berlijn, 25 januari. Ambtelijke mededeling van hedenmorgen uit het grote hoofdkwartier:

In de streek van Nieuwpoort en Ieper heeft een artilleriegevecht plaats gehad.